

Syrien, ”en ekonomi som ligger på dropp”

Intervju med Jihad Yazigi, redaktör för *Syria Report*, en site med nyheter och ekonomiska analyser (<http://www.syria-report.com>) som grundades 2001. Här tar han upp befolkningens möjligheter att överleva och resurserna hos en regim som lever på transfusioner från sina sista allierade. ”Det kommer att ta 20 år att nå upp till den ekonomiska nivå som rådde före kriget.”

Caroline Donati, Mediapart, 28 januari

Enligt FN:s program för livsmedelsförsörjning riskerar nära en miljon syrier att drabbas av hungersnöd denna vinter. Vad anser du om den bedömningen?

Det är idag mycket svårt att ha någon uppfattning om läget men FN-organet gör rätt i att tala om en alarmerande situation. Vad som står klart är att läget förvärrats avsevärt sen förra sommaren i och med striderna i Aleppo och lett till en fördjupning av den ekonomiska och sociala krisen. Den ekonomiska tillväxten blir alltmer negativ, arbetslösheten är mycket hög, officiellt ligger inflationen på 50 procent men den är i själva verket mycket högre eftersom prisindex mäts utifrån officiell statistik: exempelvis uppges råolja kosta 27 syriska pund per liter medan det i verkligheten handlar om 100 pund och sannolikt mer än så.

Det stora problemet gäller att få fram varor, jordbruksprodukter. Det är mycket svårt att röra sig mellan olika regioner, det är mycket farligt på vägarna där det förekommer ständiga attacker från väpnade band som utnyttjar kaoset.

Frågan om försörjningen förvärras av fattigdom och elände. Många har sedan länge blivit av med sina arbeten och de håller på att göra av med sina sista slantar eller har redan gjort det; inflationen når rekordnivåer, särskilt när det gäller brödet som utgör basvara för de flesta familjer: i en del områden som drabbats speciellt av kriget uppgår inflationen till 500 procent. Man bör också ha klart för sig att de regioner och kvarter som är mest drabbade av våldet också är de fattigaste.

Sammantaget leder detta till följande: ökad misär och risk för hungersnöd.

Läget är särskilt svårt i de regioner där befolkningen inte lyckats fly undan bombningarna, som i Homs och Alepporegionen där lidandet är svårt. Det bör också tilläggas att alltsedan våldet eskalerade, från sommaren 2011, har det inte rått en enda dag av vapenvila. I motsats till exempelvis under inbördeskriget i Libanon.

Hur fungerar de områden som inte längre kontrolleras av regeringen, de s k ”halvt-befriade områdena”. Vilka är deras möjligheter att överleva?

Där görs givetvis inte längre några investeringar. Det handlar om en ekonomi som går på lågvarv med lite handel och som fungerar med hjälp utifrån, från syrier utomlands. Det är en ekonomi som utgår från det mest basala, särskilt som mycket få av dessa områden sluppit undan våld och bombningar.

Vi ska också ha klart för oss att dessa ”halvt-befriade områden” i landets norra delar till stor del handlar om landsbygdsområden; delvis lever de som var fallet innan men utan någon hjälp från regeringen. Befolkningarna där var tidigare beroende av staten, de åtnjöt subventioner, i synnerhet när det gällde råolja, elektricitet, bröd och socker. Problemet nu är att tillgången till allt detta blivit mycket sämre på grund av vägspärrar och attacker som avskurit dem från andra regioner i Syrien som tidigare kunde förse dem med råolja, mjöl, osv. Det rör sig således om isolerade områden som klarar sig genom självförsörjning och där befolkningen för-

söker överleva genom lite stöd från syrier utomlands. Sannolikt är det diasporan som gör att de kan hålla ut.

De regioner som klarat sig relativt väl undan våldet, och som ännu står under regimen kontroll som centrum av Damaskus eller kuststäderna, är de lika drabbade av de ekonomiska problemen?

Det har rått brist på bränsle och gas även i huvudstaden, eftersom Syrien importerar hälften av sin gas och en tredjedel av råoljan. Det har funnits problem med tillgången på bröd i Damaskus också. För Damaskus del är tillströmningen av flyktingar ett annat problem. I de centrala delarna av huvudstaden har en stor del av den övre medelklassen och småbourgeoisin lämnat landet, de som stannat kvar kan hitta allt möjligt men förutsatt att de är beredda att betala för det. Alla är därmed drabbade, på ett eller annat vis.

Huvudstaden drabbas också av strömavbrott, antingen på grund av att elcentraler eller transformatorer blivit skadade, eller av brist på bränsle för att hålla igång kraftverken. Det har förekommit stora elavbrott på upp till 10 timmar, men i genomsnitt handlar det om 6 timmar per dag. Vi vet inte om strömavbrotten de senaste dagarna kommer att bestå, men faktum är att försörjningsnätet är så försvagat att vilket litet problem som helst kan leda till stora bekymmer. Man bör också veta att på grund av bristen på olja använder sig folk mer och mer av elektricitet, vilket lett till ett enormt tryck på elnätet. Men läget i Damaskus går inte att jämföra med andra delar av landet: i Homs är läget katastrofalt med kanske bara en timmas el om dagen och vissa kvarter i Aleppo får klara sig utan el åtta timmar varje dag.

Var hittar regimen sina försörjningsvägar?

Det är från de sk vänskapligt sinnade länderna, Libanon, Irak, Iran, Venezuela och Ryssland. Det har skett en del leveranser av bränsle och råolja från de länderna, diesel från Ryssland i december, för det finns inga sanktioner mot import av den sortens produkter. Och i Teheran undertecknades i början av januari ett avtal som gav regimen en kredit motsvarande en miljard dollar, av vilket hälften kommer att gå till att finansiera projekt på elområdet, framför allt byggandet av ett kraftverk vid kusten. I viss mening är det en regim som lever under dropp från vänskapligt sinnade länder.

Fortsätter regimen att exportera till Libanon, Irak och Jordanien?

Ja, Syrien har en viss export till Irak: fram till förra sommaren fortsatte fabrikerna i Aleppo att fungera bra och företagen drog nytta av den sänkta valutakursen för att exportera till Irak på förmånliga villkor. I dag finns ett visst minimum av export. En regeringsdelegation var nyligen i Ukraina för att förhandla om försäljning av fosfat, eftersom Syrien är en stor fosfatproducent.

Fabrikerna går antagligen på 20 procent av sin kapacitet: arbetarna går dit om det inte är för mycket våld och om elektriciteten fungerar, företagen fortsätter att producera om läget tillåter. Man måste svara på befolkningens minimibehov och det kan vara ett sätt för företagen att göra sig rätt mycket pengar eftersom det inte finns någon konkurrens.

Hur är läget inom jordbruket, som utgjorde 20 procent av BNP och gjorde det möjligt för Syrien att länge vara självförsörjande?

Jordbruket har dragit nytta av två goda år av regn, 2011 och 2012, vilket gjort det möjligt att något bromsa den våldsamma inflationen. Syrien kunde således fortsätta att producera jordbruksprodukter, kött, frukt och grönsaker. Problemet inom jordbruket handlar om jordbrukarnas möjligheter att ta sig ut på fälten och få tillgång till konstgödsel och annat. Men det största problemet utgörs av försäljning och distribution, eftersom vägarna inte är säkra. I jordbruksregionen Dera'a (i landets södra delar) kan en bonde få iväg sina produkter till Damaskus men

det kostar och riskerna är stora. Transporterna är heller inte omöjliga mellan Damaskus och Tartous (vid kusten, i landets centrala delar). Mellan Homs, Aleppo och Hama är det däremot oerhört svårt.

Rent allmänt, vad återstår av landets ekonomiska aktivitet?

Det förekommer ett minimum av ekonomisk verksamhet som utgår från ett minimum av liv i största allmänhet. En miljon syrier befinner sig utanför landets gränser, men 20 miljoner är kvar och måste leva, skaffa mat och kläder, precis som fallet var i Libanon under inbördeskriget där. Den syriska ekonomin går på sparlåga, den har på ett radikalt sätt omvandlats till en ekonomi på existensminimum: befolkningen använder pengar till mat eller sjukvård när det är möjligt.

Men många syrier har bankkonton utomlands och lönerna fortsätter att komma in, kaféerna fungerar också. För en månad sedan, i december, firades ett bröllop med pompa och ståt på en tjugsig restaurang i den gamla stadsdelen i Damaskus.

Hur går det med den nya ekonomi Bachar al-Assad initierat, särskilt inom tjänstesektorn (privata banker, markaffärer ...) och som gett nya inkomstmöjligheter för makthavarna och dem närliggande affärskretsar?

Många affärsmän har lämnat landet. Och många av dessa lämnar bidrag till revolutionen. Sedan början av upproret kommer inte längre några turister och tillverkningssektorn är svårt drabbad. Turistsektorn var den som drabbades snabbast och hårdast. Det har varit speciellt kännbart eftersom det varit en sektor som dragit in utländsk valuta. Bankerna också förlorar pengar men deras omsättning utgör bara en bråkdel av det som deras moderbanker har i Libanon, Jordanien eller Gulfstaterna. Därmed torde de kunna fortsätta att verka.

Syriens ekonomi har förändrats strukturellt och försöker anpassa sig till det krigstillstånd som råder och ser ut att ha alla möjligheter att bli varaktigt. En informell ekonomi håller på att utvecklas med kidnappningar och illegal verksamhet, i synnerhet vid gränsstationerna där inte längre några tullavgifter tas ut. Andra sektorer växer fram, framför allt vad gäller elgeneratorer och på säkerhetssidan: reklamen erbjuder fönsterrutor som kan stå emot bombsplitter och bepansrade dörrar, det finns också en aktivitet för att garantera säkerheten för affärsmän. Allt detta är inte med nödvändighet knutet till regimen, men det är svårt att öppet tillkännage att man står i opposition.

Vilka är regimen ekonomiska resurser? Klarar den fortfarande av att betala stats-tjänstemännen och fortsätter administrationen att fungera?

Jo, den fortsätter att fungera och lönerna betalas fortfarande ut, men i områdena vid sidan av, på landsbygden, där det inte finns någon bank och någon bankomat kan inte statstjänstemännen få ut postanvisningarna och varken checkar eller betalkort har någonsin varit särskilt gångbara i Syrien.

Man bör hålla i minnet att i statsbudgeten före krisen var investeringar och löpande utgifter jämnt fördelade. Därefter stoppade regimen omedelbart alla investeringsutgifter, vilket ledde till mycket snabba besparingar. Regeringen fortsatte också att exportera olja under åtta månader, fram till november 2011, i första hand till EU – de sanktioner som införts i juli tillämpades inte omedelbart. Regeringen hade dessutom valutareserver och de reserverna ökade i värde i och med fallet för den lokala valutan. Man kan också anta att regeringen får bistånd från Irak, Iran och Ryssland, även om det inte finns några siffror där.

En annan sak är att regeringen inte har några stora utgifter vid sidan av lönerna inom administrationen. Elförsörjningen går på bränsle som produceras i Syrien och de löpande utgifterna har också sjunkit i de regioner där staten förlorat sin kontroll. De statstjänstemän

som regimen anklagar för att samarbeta med ”terroristgrupperna”, som det heter i officiell retorik, har blivit avskedade. Hur som helst har den snabba minskningen av utgifter, effektiv användning av reserver och potentiell hjälp från vänskapligt sinnade länder gjort det möjligt för regimen att hålla ut.

Finns det några siffror över dessa reserver?

Nej. Det talades om mellan 3 och 5 miljarder dollar och ända upp till 7 miljarder i början av krisen, men det är bara spekulationer, det finns inga ekonomiska fakta sedan maj 2011.

Regimen kontrollerar inte längre en stor del av territoriet, sannolikt kommer man att släppa än mer i syfte att säkra områden som är viktigare för dess överlevnad, i synnerhet Damaskus. Vad skulle det innebära för regimen om Aleppo faller?

Det kan man tillåta sig, eftersom den staden inte betyder mycket ekonomiskt för regeringen. Aleppo är en stad dominerad av den privata sektorn och handeln, men den har inga naturresurser som vete, bomull, fosfat eller olja.

Aleppos fall skulle bli problematiskt rent politiskt och symboliskt men inte ekonomiskt. Det är ett centrum för försäljning av jordbruksprodukter och för försörjningen av landets nordöstra del, men i praktiken har Aleppo redan förlorat den rollen. Om Aleppo skulle bli avskuret från resten av landet och från Damaskus skulle det leda till problem för delar av landet när det gäller försörjningen av vissa produkter, framför allt på det farmaceutiska området för den farmaceutiska industrin har varit mycket betydelsefull i Aleppo. Men det är svårt att komma med några siffror på vad det skulle innebära. Och det är inget väsentligt för regimen.

Vilka regioner är livsviktiga för regimen på det ekonomiska planet? Om den förlorar regionen kring Dera´a vid gränsen mot Jordanien, skulle det innebära att en viktig del av försörjningen gick förlorad?

Rent ekonomiskt skulle det innebära mycket om man förlorade spannmålsområdena och de stora oljefälten i nordost, i regionen kring Hassake. Även en förlust av Homsregionen med oljeraffinaderiet i väst skulle ställa till problem. Dera´a är också betydelsefullt men i själva verket är det Libanon som utgör Syriens ekonomiska lunga, via handelskontakter och bankväsendet i Libanon, som gör det möjligt att kringgå de internationella sanktionerna mot syriska banker. Syriska och libanesiska handelsmän importerar från Libanon och de libanesiska bankerna står för de papper som gör det möjligt att importera vete. Vi har ingen total siffra över denna import, men det förefaller som om det handlar om tillräckliga leveranser.

Regimen skulle alltså kunna överleva tack vare Libanon?

Det är svårt att säga något men sedan i somras har läget försämrats brutalt. Det stora problemet är att vi inte vet något om regimen valutaserver och därmed går det inte att säga något om hur länge de kommer att kunna fortsätta att importera. Den kan dessutom fortsätta att trycka pengar, men för att importera veta har man behov av valuta och även om vi inte har några siffror kan man utgå från att reserverna minskat avsevärt.

***Cash-ekonomin* har alltid spelat en stor roll i Syrien och gjort det möjligt för regimen och befolkningen att klara sig under mycket svåra tider (oroligheterna under 1980-talet, den ekonomiska krisen 1986 ...). Landet har dessutom länge varit självförsörjande, skulle de erfarenheterna kunna innebära att regimen är bättre rustad för det rådande läget?**

Ja. Och även det faktum att den syriska ekonomin, i motsats till andra länder i Mellanöstern, är en relativt diversifierad ekonomi med en stor jordbrukssektor, olja och gas, turism, tillverk-

ningssektor och tjänstesektor. Denna mångfald har hjälpt en svag ekonomi. Syrien har för övrigt haft turen, om man får uttrycka sig så, att inget stort industriellt komplex som raffinaderier eller elcentraler ännu drabbats, vilket är oerhört viktig för framtiden.

Men man får inte låta sig luras av den handel som ännu pågår i Damaskus. Ekonomin befinner sig i ett mycket dåligt tillstånd. Det kommer att ta tjugo år att uppnå den nivå som rådde före kriget. För 30 år sedan kunde BNP per invånare jämföras med Sydkorea och inte med länder som Zimbabwe. Syrierna själva försöker överleva på en miniminivå, de stöder sig på besparingar och hjälp från släktingar utomlands. Samhället är mycket välorganiserat men det är slitet och uttänjt och framför allt lämnat åt sitt öde. Hur länge kommer det att kunna fortsätta?

Översättning: Björn Erik Rosin